

агротехнічним комплексом заходів по боротьбі з посухою та найновішими досягненнями сільськогосподарської науки.

ВНУТРІШНІ ВОДИ

Ріки

На території області розташована розгалужена сітка рік басейну Дніпра і рік, які безпосередньо впадають в Азовське море.

Ріка Дніпро. Ще Геродот за 440 р. до нашої ери називаючи Дніпро Борисфеном, вважав його найбільшою рікою в Скіфії, а за благодотворним впливом на родючість прирівнював до Нілу. Про Дніпро писали історики, учені, письменники й поети. Не без підстав цю ріку називають головною водною артерією України, яка користується в трудящих республіки такою любов'ю, як Волга — у російського, Німан — у литовського, Вісла — у польського, Янцзи й Хуанхе — у китайського народів. З цією рікою зв'язано багато сторінок героїчної історії нашої Батьківщини.

Беручи початок з невеличкого болітця поблизу с. Клецьково в Смоленській області і прямуючи на південь до моря, Дніпро приймає 1156 приток. З їх допомогою Дніпро збирає з площі 503,5 тис. кв. км і несе щороку в середньому близько 53 млн. куб. м води. У багатоводні роки стік води досягає 83 млн. куб. м.

Основне водне джерело Дніпра — північна частина басейну з його вологим кліматом. У Запорізьку область Дніпро приходить вже могутньою повноводною рікою. У свій час, вирвавшись з району дніпровських порогів, Дніпро розмив на території області широку й глибоку долину, яка тепер має вигляд озероподібного розширення. На всій величезній площі це розширення було прорізано короткими річками, протоками, заповнене болотами, озерами. Ця складна сітка водотоків створювала справжній гідрографічний лабіринт. У весняний період, коли в Дніпро надходило багато талих вод, ріка виступала з свого русла і затоплювала все широке долище — заплаву. У квітні—травні тут утворювалась величезна тимчасова водойма, яка нагадувала сучасне Каховське водосховище.

Після повені заплава висихала, залишалась лише складна мережа різних водойм.

Ця територія, що була покрита розкішною лісовою і трав'янистою рослинністю, здавна була відома під назвою дніпровських плавнів, або славнозвісного Великого луку запорозьких козаків.

Із сходу плавні оконтурювала р. Конка, у зв'язку з чим запорізька частина їх називалась Конськими плавнями. Тепер це північна частина Каховського водосховища. Гребля Дніпровської ГЕС підняла води Дніпра в районі порогів, де виникло озеро ім. Леніна. Таким чином, в результаті гідротехнічного будівництва р. Дніпро в межах Запорізької області перетворилась у штучні водойми. Тепер величезні запаси води в цих водоймах забезпечують безперебійну роботу двох потужних електростанцій на нижньому Дніпрі. Разом з тим р. Дніпро стала наскрізним судноплавним шляхом, по якому можуть проходити великі пароплави.

З лівого боку Дніпро приймає ряд приток, з яких найбільшою є р. Конка.

Ріка Конка (Кінська) бере початок на північно-західних окраїнах Приазовського підвищення в межах Куйбишевського району, недалеко від Могили-Бельмак і витікає у вигляді двох річок — Сухої і Мокрої Конки. Прямуючи на північний захід, вона приймає на своєму шляху зліва (нижче м. Пологи) р. Ожерельну і (поблизу Білогір'я) р. Токмачку, а з правого боку (нижче м. Оріхова) — р. Жеребець. Нині вона впадає в Каховське водосховище біля с. Царицин Кут. До створення цього водосховища вона тричі вливалась у Дніпро в межах області і стільки ж разів виходила з нього. Далі, подібно до Ахтуби, вона петляла поблизу Дніпра аж до його гирла. Ця ріка маловодна і влітку нерідко в багатьох місцях пересихає.

Друга важлива притока Дніпра — р. Самара з Вовчою. Притоки останньої — Верхня Терса, Гайчур і Янчул — протікають по території Запорізької області.

Ріка Гайчур, як і Конка, бере початок на північному схилі Приазовської височини в Куйбишевському районі поблизу Могили-Бельмак. Звідси вона тече майже на північ і за межами області вливається з лівого боку в р. Вовчу. На своєму шляху приймає одну більш-менш значну притоку Янчул, яка в свою чергу

приймає справа невелику річку Вербову. Протягом більшої частини року русло цієї ріки сухе.

Ріка Верхня Терса, на відміну від попередніх рік, витікає з глибини Запорізької внутрішньої рівнини, беручи початок у Гуляй-Пільському районі. Живлять її лише балки, по яких течуть відносно постійні незначні водотоки, які часто також називають річками. Це ліві притоки Верхньої Терси—Солона і Луб'яшівка. Їхні басейни розміщуються на території Ново-Миколаївського і Червоноармійського районів.

Північніше Запоріжжя у Дніпро впадають невеликі короткі протоки: Осокорівка (на межі з Дніпропетровською областю), Вовнянка з Вербовою та Мокра Московка, які влітку висихають. На південь від гирла р. Конки в Кахбівське водосховище в межах Василівського району впадають аналогічні за водним режимом і величиною ріки Янчокрак і Карачокрак. Ще південніше на території Великобілозерського і Кам'янсько-Дніпровського районів тече річка Білозерка.

Звернемося тепер до рік Азовського басейну. Найбільша з них — р. Молочна.

Ріка Молочна. У літературі зазначається, що р. Молочна утворюється з двох річок — Чингул і Куркулак. Однак ці річки висихають, тому за початок Молочної правильніше вважати р. Токмак (з притоками Каїнкул і Сисикулак), яка більш-менш постійно живиться водами з західних схилів Приазовського кристалічного масиву. Початок вона бере біля Могили-Токмак у Чернігівському районі. На своєму шляху до Молочного лиману (озера) р. Молочна приймає з лівого боку притоки Крульман, Юшанли і Арабку.

В лиман Молочний впадають ще невеликі пересихаючі ріки: Джекегельна (з лівого боку) і Ташенак (з правого). Західніше в Утлюкський лиман впадають річки Великий і Малий Утлюк. Відмінною ознакою р. Молочної є те, що вона живиться водами з кристалічних порід, тоді як Білозерка, Карачокрак, Янчокрак і деякі інші живляться з вапняків верхнього і середнього сармату, а Ташенак і Утлюк — з понтичних вапняків. Якщо р. Молочна влітку перетворюється на ланцюг видовжених ізольованих озер, то її сусіди дуже часто зовсім висихають.

Широка, асиметрична долина р. Молочної не відпо-

відає її сучасному водному потоку. Вона була утворена давнім могутнім водним струменем. Протягом останніх двох років на Молочній провадять великі очисні роботи для пониження рівня ґрунтових вод і поліпшення санітарно-гігієнічних умов м. Мелітополя.

На схід від р. Молочної в Азовське море впадають невеликі степові ріки: р. Домузла з єдиним право бережним, пересихаючим, як і вона сама, притоком Анчокрак (Мечокрак), р. Корсак з правими притоками Метрозли, Апокни і р. Лозоватка.

Найповноводніші приазовські ріки—Обиточна і Берда

Ріка Берда.

Ріка Обиточна бере початок на підвищеній частині Приазовської височини в Куйбишевському районі між селами Смирнове і Обиточне. На протязі своєї течії приймає ряд приток, з яких найдовші Кільтиччя (70 км) Буртиччя (25 км) і Чокрак (21 км). Маючи басейн площею 1430 кв. км, р. Обиточна, на відміну від інших приазовських степових рік, живиться водами з кристалічного масиву і відносно повноводна. Це дало змогу побудувати на ній і її притоках багато ставків.

Ріка Берда починається в західній частині Куйбишевського району, недалеко від верхів'я р. Конки. Як і р. Молочна, вона має асиметричну річкову систему.

перевищує 2 м. Відомі випадки, коли лиман влітку висихав до випадання самосадної солі. Лівий берег лиману значно розчленований, особливо в районі давньої затоки, так званої Мантугайської засухи. Грязі лиману і, зокрема, району гирла р. Ташенак, давно відомі як лікувальні.

У т л ю к с ь к и й л и м а н. На крайньому південному заході області в сушу вдається великий Утлюкський лиман, який на відміну від Молочного лиману широко сполучається з морем. Тільки Федотова коса і о. Бірючий на значній віддалі від морського берега до деякої міри ізолюють його. У північно-західній частині лиману добувають лікувальні грязі, які використовує Кирилівський курорт.